

EL PAPER DE LA CIÈNCIA I EL CONEIXEMENT CIENTÍFIC EN EL SEGLE XXI. SOCIETAT DEL CONEIXEMENT I LA INFORMACIÓ

En aquest primer mòdul es parla de la recerca científica en les ciències socials. Aquests tres textos¹ tracten de manera diferent què és la ciència i com aquesta es relaciona amb la societat o també, per exemple, si la ciència és una segona cultura.

El text de Raquel Gras relaciona la ciència amb l'estudi de les lletres, i per tant aquest duet formaven el pensament en les èpoques clàssiques. És a dir, tot era 'saviesa'. Però amb el pas del temps, en concret a l'edat mitjana, la ciència es feia com un element fosc, no es creia que fos necessari donar a conèixer les investigacions i els seus resultat. Per això, al cap d'uns segles va aparèixer un moviment que trencava amb aquesta visió fosca. Era la il·lustració, també conegut com a Segle de les Llums. La ciència recupera l'espai perdut, es basa en l'experiència i en la reflexió empírica. A part, la ciència és coneixement, i com a tal ha d'arribar a tothom i fer que sigui accessible. Però durant el segle anterior de nou la ciència i les lletres se separen. Formen dues cultures. En aquests Premis Octubre es va arribar a la conclusió que la ciència està separada de les altres disciplines. D'altra banda també es digué que les ciències socials pertanyen a un pensament subjectiu, basat en el relativisme absolut. Per tant, és contradictori als fonaments del coneixement científic: vol ser objectiu i exacte. Altres idees són que tot i viure en una era tecnològica, el coneixement és mecànic, "actuem sense preguntar-nos per què les coses funcionen de determinada manera". També està limitat per motius econòmics, socials i polítics. Però tot i aquesta distància, la ciència i els mitjans de comunicació fan possible la unió entre investigació i societat. De totes maneres la ciència ha quedat altra vegada apartada d'aquesta relació amb la resta de disciplines, possiblement perquè es tracta d'una societat de serveis on cada persona es limita a un camp sense accedir a altres coneixements.

Aquest punt de vista es podria relacionar amb el punt que tracta sobre l'objectivitat en el mòdul 1. Amb l'aparició de les ciències socials, apareix també el dilema si el mètode emprat ha de ser el mateix que el mètode que s'aplica en el coneixement científic. La ciència és un grup d'argumentacions i/o teories que vol explicar la realitat amb rigor teòric i metodològic. D'aquesta manera també vol tractar les dades. D'altra banda, el coneixement científic mostra d'una manera objectiva com conèixer, descriure, analitzar, interpretar... el món, però també la societat actual. Però alhora de participar en una investigació s'ha de ser totalment objectiu, és a dir el científic ha de fer un esforç per no projectar els seus punts de vista, inquietuds, prejudicis... però tampoc s'ha d'estar allunyat de la realitat, ja que les argumentacions no s'hi ajustaran i poden provocar equivocacions.

La visió estesa des de fa molts anys sobre el coneixement científic es veu fortament colpejat amb les teories de Feyerabend que diu que tot és vàlid com a mètode. Per ell un text científic i un de literari tenen la mateixa validesa davant de l'objectivisme. Defensa un mètode no unitari i uniforme. "Está claro, pues, que la idea de un método fijo, de una (teoría de la) racionalidad fija, surge de una visión del hombre y de su contorno social demasiado ingenua. A quienes consideren el rico material de que nos provee la historia y no intenten empobrecerlo para dar satisfacción a sus más bajos instintos y al deseo de seguridad intelectual que proporcionan, por ejemplo, la claridad y la precisión, a esas personas les parecerá que hay solamente un principio

¹ *És la ciència una segona cultura?* XXXII Premis Octubre per Raquel Gras Pino. Estudiant de periodisme de la Universitat de València.

La cultura catalana a l'era digital. Una nova mirada sobre els reptes culturals. Tripodos, número 14, Barcelona, 2003. Jordi Busquet, Josep Sort, Alfons Medina

Declaració sobre la ciència i l'ús del saber científic. Comissió nacional andorrana per a la UNESCO i Centre UNESCO de Catalunya

que puede ser defendido bajo cualquier circunstancia y en todas las etapas del desarrollo humano. Me refiero al principio todo vale.”² Aquests postulats són la base d'un relativisme epistemològic del pensament postmodern.

Però d'altra banda l'objectivitat també és tractada des d'altres vessants. Es tracta de l'objectivitat intersubjectiva. Es deixa de banda la filosofia de la consciència i s'abraça el coneixement subjectiu i cooperatiu. El concepte clau és la interpretació (vista com la negociació de definicions susceptibles de consens). El món objectiu, el social i el subjectiu construeixen la intersubjectivitat. Habermas, un dels autors, marca tres móns: l'objectiu (el de la ciència), el social (normes socials, morals i ètiques) i subjectiu (aspectes individuals de cada persona).

LA CULTURA CATALANA EN L'ERA DIGITAL

D'altra banda l'article científic de Jordi Busquet, Josep Sort i Alfons Medina tracta dels problemes amb què es troba la cultura catalana en l'era digital. En teoria hauria de ser més fàcil fer-la arribar a tothom, que s'obriessin les portes, però hi ha impediments, per exemple de caire administratiu, que fan que no sigui un camí fàcil. L'objecte d'aquest article és marcar els problemes més importants que poden afectar la recerca especialitzada i “distorsionar la mirada sobre aquesta realitat canviant i convulsa”. També s'analitza el sector de l'audiovisual al Principat. Es marquen els reptes de la cultura catalana en l'era digital.

Aquest article comença amb una cita de Pierre Bourdieu: “Demandar de la sociologia que serveixi per a alguna cosa és sempre una manera de demanar-li que serveixi el poder. Quan en realitat la seva funció científica és comprendre el món social, començant pel poder.” Aquest autor positivista creu que si s'accepta el llenguatge “ordinari” s'accepta, implícitament, l'inconscient de les filosofies socials que estan subjacents en els mots. Les ciències socials han de “conquerir tot allò que diuen a força d'anar en contra de les idees preconcebudes vehiculades pel llenguatge ordinari”. Bourdieu creu que s'ha de trancar entre el llenguatge científic i el diari.

L'etapa del franquisme va suposar un buit de recerca significativa que forma de manera exhaustiva la realitat catalana, tan social i cultural. Però l'article defensa la postura que s'ha de tenir present i valorar les preferències i els gustos del públic dels mitjans de comunicació. És contrari a la perspectiva positivista que el treball científic està caracteritzat per una metodologia que es basa en l'ús de tècniques estadístiques per tractar la informació que recau sobre la societat. Aquestes estadístiques ignoren les interpretacions. Es prefereix la precisió a la comprensió.

En aquest article també es defensa la idea que s'ha de tenir una visió diferent de la societat catalana. És a dir, no tancar-se només en l'espai administratiu, entenen que la societat catalana és únicament la que hi ha en la unitat administrativa de la comunitat autònoma. Sinó obrir-se a la resta de territori de parla catalana. De fet, amb les noves tecnologies, per exemple la xarxa i la televisió per satèl·lit, aquesta cultura catalana pot arribar a més gent, no només els que estan en aquest territori conegut com a Països Catalans, sinó a les 500.000 persones més que es troben repartides a la resta del món. És a dir, en aquest aspecte la tecnologia, el coneixement científic

² P.K. Feyerabend (1993). *Contra el método*. Editorial Planeta de Agostini, 1970.

aniria de la mà de les ciències de la comunicació i de retruc amb les socials. És a dir, la ciència pot arribar a la societat a través d'aquests mitjans de comunicació.

L'anomenada concepció obsoleta dels fets socials ha s'ha vist trencada amb el procés de mundialització, de globalització. Per aquests motius, i per la situació geogràfica del Principat de Catalunya, s'ha d'entendre com hi ha evolucionat la cultura i la comunicació. Està sotmès als canvis i a les pressions constants, i cada vegada més lligades a les influències internacionals. Tradicionalment les ciències socials han pres una concepció unitària dels estats i es veuen com a realitats homogènies i independents. Però la realitat catalana no s'ajusta a aquesta idea, defensada per diversos autors, entre ells Beck³.

Es legitima la ciència com si fos una institució i una forma de coneixement. Aquest nou concepte desmonopolitza el "coneixement científic dins de la institució perquè, de la mateixa manera que en altres institucions socials, la seva supervivència passa per la seva democratització". A més a més aquesta desmonopolització de la ciència en relació amb el coneixement d'uns quanta, fa que l'objectivitat i el rigor científics estiguin marcats per la intersubjectivitat. És a dir, la societat civil demana una major transparència en la foscor que conforma la ciència. Beck també diferencia la pràctica científica totalment rigorosa de la discursivitat pública de l'experiència.

Ja s'ha dit que es veu la cultura com una concepció idealitzada i unitària, però en l'actualitat aquesta unitat es veu trencada; ja que les societats tendeixen i avancen cap a la "barreja ètnica", cap a la multiculturalitat. Per tant, s'ha de veure la societat i la cultura de manera diferent a com es veia fins ara.

CIÈNCIA VS SABER

El darrer text ens parla de la ciència *versus* el saber. Aquesta declaració de Comissió Nacional Andorrana per a la UNESCO i Centre UNESCO de Catalunya demana que es prengui consciència de la necessitat que es té d'un bon ús de la ciència i poder d'aquesta manera aconseguir les necessitats i les aspiracions de la humanitat. Però per aconseguir això, les diferents disciplines no poden anar per camins diferents sense escoltar-se ni veure que existeixen. Han d'anar agafades de la mà. El valor del resultat ha de ser universal. D'altra banda, es fa una valoració dels resultats obtinguts amb el saber científic i se'n demanen de nous. Amb la unitat de les diferents disciplines es pot arribar molt més lluny. No s'ha de tancar cada científic en el seu camp, sinó que ha de tenir la necessitat de buscar, mirar què fan els altres i de què es pot aprofitar, intercanviar, unir...

Aquest darrer text està relacionat amb l'apartat del mòdul que parla d'interdisciplinarietat vista com a la garantia del rigor del coneixement científic. D'una banda, els científics han de tenir curiositat, una curiositat que va més enllà del propi camp d'investigació i que arriba als altres camps del costat o dels més apartats. Per tant, es qüestionen les barreres i les "normes" marcades fins al moment pel que fa a les disciplines del coneixement social. Es trenca amb aquesta especialització que ve definida des de mitjan segle XX. Morin anomena aquest fet com 'hiperespecialització'. Però com tot té impediments i provoca problemes. Amb aquesta "unitat", és més difícil veure la globalitat i el que és essencial. Queda tot absorbit, dissolt. "L'evolució de les ciències en disciplines no solament ha portat els avantatges de la divisió del treball, sinó també

³ Altres teòrics socials, al costat de Beck, són Giddens o Habermas

els inconvenients de la superespecialització, la compartimentació i la divisió del saber. No només ha produït coneixement i claredat, sinó també ignorància i ceguesa" (Morin, 2001).

Un dels altres problemes que es pot trobar és que hi ha un creixement ininterromput, és a dir, les disciplines s'uneixen i creixen, com més avenços obtinguis tot es fa més gran i dona noves opcions i nous punts de vista. Es podria dir que es fa una torre de Babel, que domina a la societat, perquè aquesta societat és incapaç de poder dominar els sabers. A part, no hi ha barreres entre coneixements. Aquest fet pot provocar que un tema quedi abandonat per totes les disciplines i no avanci. O per altra banda aquest tema pot estar disputat per diferents disciplines, es provocarien noves disputes, la majoria inútils. D'aquesta manera tampoc s'avança en la recerca.

Finalment dir que les perspectives del coneixement científic poden representar una mirada particular en el pensament social. Un punt de vista totalment determinat. "No és l'únic responsable possible, ni necessàriament el millor de tots."

El text proclama que la ciència hauria d'estar al servei del coneixement i el coneixement al servei del progrés. Es proposa estudiar de manera sistemàtica i aprofundir en la natura i la societat i obtenir nous coneixements. Evidentment aquests coneixements serien educatius, culturals, intel·lectuals i aportarien avenços tecnològics i se'n podria treure un benefici econòmic. També s'hauria de valorar "la funció essencial que exerceix la investigació científica en l'adquisició del saber, la formació de científics i l'educació dels ciutadans". La investigació hauria d'anar agafada de la mà del finançament que prové del sector privat i del públic. D'aquesta manera es considerarien complementaris i els resultats serien de més qualitat.

Finalment, si la ciència ha d'estar al servei de la pau, del desenvolupament, del progrés, en la societat i per la societat. Ha de ser una ciència compromesa. Però s'ha de conèixer la societat per poder aplicar el coneixement al compromís pràctic amb el món. S'ha de poder interpretar el món a partir del conflicte i es proposa la unió entre la teoria i la praxi. Amb el coneixement i la interpretació de la realitat es pot transformar. Però el que seria perfecte és que aquesta ciència no fos instrumentalitzada i conservés la seva autonomia⁴. Aquest punt es contradiu amb Bourdieu. Per ell la ciència útil queda al servei de qualsevol poder.

CONCLUSIONS FINALS

Com hem vist aquests tres textos tenen una manera diferent d'entendre la ciència i relacionar-la amb la societat i la comunicació. Els dos primers defensen aquest ús individual de la ciència i el coneixement científic. Per contra de l'últim que creu que per avançar les diferents disciplines de la ciència han de caminar juntes. També, a diferència dels altres, es diu que la ciència ha de treballar per al coneixement social, és a dir que els seus fins siguin "bons". S'emprin correctament, per fer avançar la societat, que es tingui present la pau, el medi ambient...

El segon text fa especial èmfasi a la comunicació. En ell es diu que la comunicació i la ciència han d'estar relacionats, d'aquesta manera es pot arribar a la societat. D'altra banda, es parla de noves formes de comunicació, desenvolupades a través de la tecnologia. Per tant, és molt més fàcil, ara que abans, arribar a més gent. La multiculturalitat predomina en aquesta societat. La

⁴ Karl Marx

barreja de societats, cultures i l'accés que es pot tenir mitjançant la tecnologia provoca un nou enfocament de la ciència.